

Suvremeno majčinstvo: Zamke (ne)sebičnosti

Ilustracija: Sindy Čolić (instagram @peezdarije). Nije dozvoljeno preuzimanje ilustracije bez suglasnosti autorice i portala.

Vjerujem da se svaki roditelj našao u situaciji da je obasipan (željenim ili neželjenim) savjetima i preporukama vezanim uz odgoj djeteta, bilo od strane obitelji i poznanika, iz stručne literature ili medija. **Frank Furedi** u knjizi *Paranoidno roditeljstvo* (2002.) piše da "roditeljima ne

treba dugo da shvate kako danas svatko ima snažno mišljenje o tome kako treba odgajati dijete.” U proteklih par desetljeća dogodio se pravi procvat savjetodavne literature namijenjene roditeljima, a u pozadini ovog trenda nalazi se uvjerenje da roditeljstvo nije nešto što dolazi “prirodno”, već je riječ o vještini koju treba razvijati.

Koristite li klokanicu ili dječja kolica? Dojite li ili dajete djetetu mliječnu formulu? Prakticirate li **bespelenastvo**? Puštate li dijete da plače dok se ne umori ili nastojite odgonetnuti svaku njegovu potrebu? Dopuštate li djetetu da koristi mobitel? Koliko dugo smije gledati televiziju? Smije li jesti kupovne slatkiše ili sami pripremate zdrave poslastice? Kupujete li plastične ili drvene igračke? Je li vaše dijete naučilo abecedu i prije polaska u školu? Ide li na plivanje, solfeggio ili tečaj talijanskog? Možda na **radionicu** mindfulnessa ili senzomotorike? To su samo neka od pitanja s kojima su suočeni suvremeni roditelji.

Današnji roditelj, objašnjava pedagoginja **Barbara Kušević**, “aktivno potiče djetetov razvoj, stječe sofisticirano znanje o odgojnim postupcima i koristi to znanje kako bi pomno pratio djetetov razvoj i dnevne aktivnosti.”* Kao posljedica toga, gotovo svaki roditeljski postupak i odluka stavljaju se pod povećalo i analiziraju jer se smatra da mogu imati dalekosežne posljedice za dijete. Dapače, svaki uspjeh djeteta shvaćen je kao izravna posljedica roditeljske kvalitete i brige.†

Važno je spomenuti da briga za dobrobit djeteta počinje i prije rođenja, kada trudnica mora voditi računa o tome što smije, a što ne smije jesti, piti, raditi... Kako piše **Marija Ott Franolić** u **svom osvrtu** na knjigu *Sukob Elisabeth Badinter*, “dobra majka u trudnoći nije popila kap alkohola, na porođaju je odbila epiduralnu i invazivne postupke kako bi imala prirodno iskustvo, pa potom doji dijete sve dok ono to želi, bez obzira na objektivne prepreke, s užitkom ostaje s njime što dulje kod kuće, uvijek sprema prirodne kašice da ne bi djetetu naudila kemijskim sastojcima kupovnih...” Jasno je da u stvarnosti nijedna žena ne može

ispuniti sve te zahtjeve.

Intenzivno majčinstvo stavlja žene u situaciju u kojoj takoreći ne mogu postupiti “ispravno”: s jedne strane se očekuje od njih da ulažu puno vremena i truda u dijete, a s druge ih se osuđuje ako previše tetoše dijete i ne dopuštaju mu da postane samostalno. Također je kod majki prisutan osjećaj da moraju opravdavati svoj izbor, bilo da su odlučile raditi ili ostatu kod kuće s djetetom, a u oba slučaja opravdanje se temelji na dobrobiti djeteta, a nikako na majčinim interesima, željama i potrebama jer su one sad podređene djetetu.

Za potrebe ovog teksta razgovarala sam s nekoliko majki kako bih saznala više o njihovim iskustvima. Na pitanje jesu li doživjele (ne)željene savjete i društveni pritisak u vezi odgoja, odgovorile su sljedeće:

Nikad prije nisam bila toliko bombardirana tuđim komentarima, savjetima i kritikama svojih životnih odabira, a najgore je što su svi “dobronamjerni” pa ako reagiraš (odnosno ne padneš u nesvijest od sreće što se petljaju) dobiješ po nosu jer “oni samo pitaju/samo žele najbolje/vi mlade mame nemate pojma”. Doslovno bi mi ljudi na cesti, u dućanu, u ordinacijama, koje vidim prvi i zadnji put u životu, dijelili (neželjene) savjete. Npr. ako ti dijete zaplače u javnosti, odmah će svi pokušati proniknuti što mu je, jel’ gladan, jel’ žedan, jel’ mu hladno... Komentare o dojenju neću ni spominjati jer su me doslovno svi pitali dojim li, imam li dovoljno mlijeka i dajem li mu vode. Što se drugih majki tiče, imala sam sreću da sam okružena ženama svoje dobi koje slično razmišljaju o odgoju, tako da se nisam srela s osuđivanjem u tom svom bliskom krugu. Ali zato na internetu i u parkićima ima svega i svačega. (M.L.)

Neželjeni komentari su dolazili često od strane drugih roditelja. Nažalost, ti drugi roditelji su često bili moji poznanici koji su osjetili potrebu komentirati što jedem u trudnoći, činjenicu da moje dijete koristi igračke od plastike (za razliku od igračaka od ručno izrađenog drva), moje radno vrijeme koje utječe na bavljenje djecom itd. (A.K.)

Kao što sam istaknula u [prošlom tekstu](#) o majčinstvu u suvremenom kontekstu, u većini zapadnog svijeta danas prevladava ideologija odgoja koja se naziva intenzivnim majčinstvom, a najvažniji doprinos razumijevanju ovog fenomena dala je sociologinja **Sharon Hays** u knjizi *Kulturne kontradikcije majčinstva* (*The Cultural Contradictions of Motherhood*, 1996). Hays navodi da je intenzivno majčinstvo u zapadnom svijetu postalo norma – bez obzira na to što je riječ o skupu vrijednosti koje proizlaze iz specifičnog klasnog i rasnog konteksta (srednja i viša srednja klasa, bijelci/bjelkinje). Naime, majke svih pozadina prihvaćaju ovu ideologiju kao poželjnu i pokušavaju je primijeniti (unutar svojih mogućnosti).

Kultura intenzivnog majčinstva pretpostavlja da je sve što majke rade – ili ne rade – od presudne važnosti, odnosno da sve njihove odgojne postupke treba vrednovati u odnosu na njihov pretpostavljeni utjecaj na dijete, kako piše **Jennie Bristow** u tekstu “Helikopter roditelji i djeca od šećerne vune” (2014).[‡] Bristow navodi da je intenzivno roditeljstvo motivirano uvjerenjem da možemo do visokog stupnja kontrolirati razvoj djece, ukloniti sve rizike i pripremiti ih za uspješan život (u kapitalizmu, valja dodati).

Kultura intenzivnog majčinstva podrazumijeva ulaganje velike količine vremena, energije i materijalnih resursa u dijete, a idealna osoba za taj posao konstantne i posvećene skrbi je upravo majka. Hays upozorava da je u razgovorima o odgoju opasno isticati nesebičnu brižnost žena

jer tako upadamo u tradicionalne rodne stereotipe i podržavamo stav da optimalni odgoj djece mogu dobiti isključivo u obitelji, i to od majke. No, s obzirom na to da su zahtjevi intenzivnog majčinstva uglavnom neostvarivi u praksi, žene osjećaju veliki pritisak i strah da neće djetetu pružiti sve što bi trebale. Ovaj paradoks je u srži ideologije intenzivnog majčinstva. Kako objašnjava jedna od naših sugovornica:

Ja se dugo nisam mogla opustiti i osloboditi ideje savršenstva. Smatrala sam da je kraj svijeta ako se dijete ne hrani točno kako kazuju najnovije preporuke ili ako slučajno vidi neki ekran. I nije me uopće sram to priznati. To je ono što sam u tom trenutku mogla napraviti. Kako sam rasla kao osoba, roditelj i stručnjak, polako sam iza sebe ostavila ideju savršenog roditelja. (M.M.)

Iva Gospodnetić, psihologinja i sukreatorica stranice **OK roditelj**, za VF objašnjava kako je njen najveći fokus u ranom roditeljstvu bio da bude dostupna kćeri i zadovolji sve njezine potrebe. No, to je često značilo zanemarivanje vlastitih potreba – do te razine da nije imala dovoljno kapaciteta da se posveti djetetu onako kako bi htjela.

Našla sam se u začaranom krugu težnje za savršenim odnosom i potpune frustracije. Moram napomenuti da sam uz to imala potpunu podršku partnera i bliskih članova zajednice, no iskreno mi je bilo teško odstupiti od svojih nerealnih očekivanja. Trebalo mi je vremena i rada na sebi kroz individualnu psihoterapiju da shvatim da briga o vlastitim potrebama nije isto što i sebičnost. Da je ona nužna kako bih imala kapaciteta biti dostupna. (I.G.)

Prebacivanje odgovornosti za odgoj u potpunosti na majke ne samo da doprinosi atmosferi konstantne anksioznosti i opterećenosti žena, već šire društvene probleme svodi na probleme pojedinki/pojedinaca.

Tu tendenciju možemo povezati s općim trendovima u neoliberalnom društvu, konkretno s urušavanjem modela socijalne države. Stoga danas dominira diskurs o roditeljima kao autonomnim, poduzetnim individuama koje djeluju u globaliziranom, marketiziranom i kompetitivnom svijetu.

Društvena podrška slabi, a roditelji su sve više izolirani i usamljeni u svojim izazovima i problemima. Nuklearna obitelj se dodatno konsolidira jer su njeni članovi prisiljeni oslanjati se na vlastite resurse i neplaćeni rad. "S obzirom da nema podrške obitelji, vlade, poslodavaca ni međusobne podrške, majke se izoliraju i grade intenzivan odnos s djecom," upozorava **Judith Warner** u knjizi *Savršeno ludilo: Majčinstvo u doba anksioznosti* (2005).

Je li pritisak na majke da dosegnu određeni ideal danas snažniji nego prije, pitale smo edukacijsku rehabilitatoricu **Maru Modrić**, sukreatoricu stranice **OK roditelj**:

Majke su uvijek bile pod pritiskom da ostvare neki nemogući ideal, samo se ta idealna slika majke i hraniteljice mijenjala kroz povijest. Intenzivno majčinstvo je ponekad vlastiti odabir. A može biti i rezultat socioekonomskih okolnosti. Nema potrebe intenzivno majčinstvo odmah osuditi kao loš pristup roditeljstvu. Divno je što se stvara kritična masa majki i roditelja koji se žele puno više interesirati o razvoju djeteta, promišljati o odgojnim stilovima i metodama. U intenzivnom majčinstvu jest veća odgovornost stavljena na primarne skrbnike. Posljedica može biti da se onda majke i očevi više iscrpe nego ako prakticiraju ekstenzivno roditeljstvo. Pretjerano tetošenje djeteta se može dogoditi ako prakticiramo i intenzivno i ekstenzivno majčinstvo (roditeljstvo).

Druga sugovornica je pak istaknula i negativne i pozitivne aspekte intenzivnog majčinstva:

Intenzivna posvećenost djetetu meni je jako teška, ali istovremeno i jedina prirodna. Iscrpljujuća je psihički i fizički jer ostavlja jako malo predaha za individualce poput mene i muža. Teško je balansirati između pružanja potpune pažnje i potrebe da budemo roditelji helikopteri (što smatram jako opasnim za dijete). Prednost je što upoznajem svoju djecu i oni mene. Zvuči kao floskula, ali život je stvarno kratak i kad smo ih već doveli na ovaj svijet, želim im dati najbolje što mogu, omogućiti najbolji mogući emotivni start, u nadi da će to znati iskoristiti kad odrastu. Ovaj svijet je sjebano mjesto i želim im dati alate da što bolje u njemu plivaju. (M.L.)

Naziv stranice koju vode dvije od naših sugovornica – OK roditelj – naznačuje jedan od smjerova kako promijeniti pristup roditeljstvu i olakšati teret majčinskog ideala. Savršeno roditeljstvo ne postoji i moramo prihvatiti činjenicu da ne možemo u potpunosti utjecati na to kakav će život imati naša djeca, odnosno da djetetov (ne)uspjeh nije nužno mjerilo kvalitete roditeljske skrbi. “Za djetetov zadovoljavajući razvoj nisu potrebne savršene, već dovoljno dobre majke,” piše **Barbara Kušević** nadovezujući se na **Winnicotov** koncept **dovoljno dobrog roditeljstva**.

Što se tiče intenzivnog majčinstva, trebamo prepoznati njegove pozitivne aspekte⁸ te ih njegovati, ali i ukazivati na opterećenje žena (posebno samohranih majki, majki slabijeg imovinskog statusa i drugih ranjivih skupina) i na negativne posljedice tradicionalnih rodničkih uloga. Umjesto prebacivanja odgovornosti za odgoj na pojedince, moramo inzistirati na izgradnji društvenih sustava podrške (npr. dostupnost vrtića, roditeljski dopusti, zaštita od diskriminacije, itd.).

Hays pak ističe da je naša najbolja šansa za smanjenje opterećenja žena veće uključivanje muškaraca u odgoj djece, veće vrednovanje poslova skrbi općenito, kao i povećanje sudjelovanja žena u strukturama moći, odnosno na pozicijama donošenja odluka.

-
- * Barbara Kušević, "Kultura intenzivnoga majčinstva kao izazov za suvremenu pedagogiju," Kultura kao polje pedagoške akcije: odgoj, obrazovanje, kurikulum. Hrvatsko pedagogijsko društvo, 2013.
- † Daleko od toga da je fokus roditeljstva isključivo na djeci, Furedi tvrdi da je roditeljstvo jedan od načina na koji odrasli stvaraju i održavaju vlastiti identitet.
- ‡ Jennie Bristow, "The Double Bind of Parenting Culture: Helicopter Parents and Cotton Wool Kids." Parenting Culture Studies, 2014.
- § Npr. neka istraživanja pokazuju da vrijeme provedeno s roditeljima pozitivno utječe na kognitivni razvoj i akademski uspjeh djeteta.
-

Tekst je nastao uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama. Dozvoljeno je prenošenje teksta uz navođenje izvora i autorice.

Zahvaljujem Barbari Kušević na ustupanju teksta.

Ostali tekstovi temata:

- **Suvremeno majčinstvo – između nadzora i prisnosti**
- **Ne mogu više, čuješ li me?**
- **Bez braka (ni)je tlaka: Zakonski okvir izvanbračnih zajednica u Hrvatskoj**
- **Bez braka (ni)je tlaka: Zašto sve češće biramo izvanbračni suživot**

Tihana Bertek

